

A 1657/hållbart

Tekijä:
Kestävä Pohjola -valiokunta
Hyvinvointi Pohjolassa -
valiokunta

Käsittelijä:
Kestävä Pohjola -valiokunta

Dnro 15-00171-1

Valiokuntaehdotus yhteispohjoismaisista toimista myrkyttömän arjen turvaamiseksi

Ehdotus

Kestävä Pohjola -valiokunta ja Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunta ehdottavat, että

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden hallituksille,

- 1) että ne toimivat sen hyväksi, että EU:ssa kiellettäisiin neljän hormonitoimintaa häiritsevän ftalaatin (DEHP, DBP, BBP ja DIBP) käyttö sellaisissa tuotteissa, joiden kanssa lapset ovat tekemisissä.
- 2) että vuodesta 2019 lähtien Pohjoismaissa otetaan käyttöön neljän hormonitoimintaa häiritsevän ftalaatin (DEHP, DBP, BBP ja DIBP) yleinen käyttökielto sellaisissa tuotteissa, joiden kanssa lapset ovat tekemisissä, mikäli EU ei ole ottanut vastaavaa kieltoa käyttöön vuoden 2017 loppuun mennessä.
- 3) että ne yhdessä laativat ja ottavat käyttöön sääntöjä terveydelle haitallisten kemiallisten aineiden käytön rajoittamiseksi lattioiden, seinien ja sisäkattojen rakentamisessa käytettävissä rakennustuotteissa.
- 4) että ne luovat ja hyväksyvät järjestelmän, jonka avulla pyritään epätoivottavien kemikaalien käytön lopettamiseen niin, että laaditaan virallinen pohjoismainen luettelo epätoivotuista kemikaaleista, ja että jokaisessa Pohjoismaassa hyväksytään säännöt, jotka velvoittavat maahantuojia ja tuottajia informoimaan, mikäli niiden tuotteet sisältävät pohjoismaisessa luettelossa mainittuja aineita.
- 5) että ne toimivat EU:n lainsäädännön muuttamiseksi ja pyrkivät toimillaan välttämään tilannetta, missä EU:n/ETA:n alueella säänneltäviä kemikaaleja voidaan tuoda vapaasti EU- ja ETA-alueen ulkopuolisista maista tuotavissa tuotteissa.

Kestävä Pohjola -valiokunta ja Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunta ehdottavat, että

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

- 6) että perustetaan yhteispohjoismainen osaamiskeskus myrkyttömän arjen turvaamiseksi ja sen varmistamiseksi, että myrkyllisille aineille voidaan tarjota vaihtoehtoja.
- 7) että selvitetään mahdollisuudet asettaa kansallisia sääntöjä kemikaalien ja hormonitoimintaa häiritsevien aineiden käytölle sellaisissa tilanteissa, missä EU:n säännöstö arvioidaan puutteelliseksi.
- 8) että Joutsen-ympäristömerkin käytön kriteerejä päivitetään jatkuvasti niin, että voidaan taata, että Joutsen-merkillä varustetut tuotteet eivät sisällä kemikaaleja ja hormonitoimintaa häiritseviä aineita, joiden arvioidaan olevan riskialttiita niiden haitallisen terveys- ja/tai ympäristövaikutuksen takia.

Taustaa

On yleisesti tiedossa, että ihmiset altistuvat arjessa terveydelle haitallisille kemikaaleille. Lapset ja nuoret joutuvat kosketuksiin haitallisten kemikaalien kanssa aiempaa useammin lelujen, vaatteiden ja muiden tavaroiden kautta.

On todisteita siitä, että useat kemialliset aineet ovat hormonitoimintaa häiritseviä ja voivat siten vaikuttaa merkittävästi esimerkiksi siemennesteen laadun heikkenemiseen sekä siihen, että yhä useammalla vastasyntyneellä poikalapsella on sukupuolielinten kehityshäiriö.

Pohjoismaiden neuvosto on pitemmän aikaa tehnyt työtä kemikaalien ja erityisesti hormonitoimintaa aiheuttavien aineiden vaaroihin liittyvien kysymysten parissa. Pohjoismaiden neuvosto on useaan otteeseen keskustellut Pohjoismaiden ympäristöministeriöiden kanssa tähän liittyvistä ongelmista.

Ongelmat ovat olleet esillä vuoropuhelussa Euroopan parlamentin kanssa, ja viimeksi Pohjoismaiden neuvoston pienoisistunnossa maaliskuussa 2015 Euroopan komissiolle ja Euroopan parlamentille laadittiin julkilausuma kemikaalipolitiikan kehittämisen tärkeydestä EU-tasolla, jotta voidaan mahdollistaa vaarallisten aineiden säätely.

Joukko Pohjoismaiden neuvoston jäseniä on laatinut kirjallisen kysymyksen Pohjoismaiden hallituksille koskien mahdollista pohjoismaista yhteistyötä sisätiloja koskevista säännöistä, joilla rajoitettaisiin vahingollisten ftalaattejen käyttöä rakennusmateriaaleissa. Liitteessä 3 olevasta vastuksesta käy ilmi, että Norja, Ruotsi ja Tanska tukevat ehdotusta pohjoismaisesta yhteistyöstä tavoitteena kehittää ja panna täytäntöön sisäilmaa koskevia sääntöjä, joilla rajoitettaisiin haitallisten ftalaattien käyttöä rakennusmateriaaleissa EU:n lainsäädännön mukaisesti.

Lisäksi Pohjoismaiden neuvosto antoi vuonna 2013 kaksi suositusta hormonitoimintaa häiritsevistä aineista, joissa kehoitettiin hormonitoimintaa häiritsevien aineiden vaikutuksia koskeviin pohjoismaisiin tutkimuspanostuksiin sekä pohjoismaisiin painostustoimiin EU:n kemikaalilainsäädännön tarkistamiseksi.

Pohjoismaiden hallitusten kanssa käymänsä vuoropuhelun perusteella Pohjoismaiden neuvosto voi todeta, että Pohjoismaiden hallitukset työskentelevät aktiivisesti EU:n kemikaalilainsäädännön kehittämiseksi ja että Pohjoismaiden ministerineuvosto on muun muassa laatinut raportin The

Pohjoismaiden neuvosto

A 1657/hållbart

Tekijä:

Kestävä Pohjola -valiokunta
Hyvinvointi Pohjolassa -
valiokunta

Käsittelijä:

Kestävä Pohjola -valiokunta

Dnro 15-00171-1

Cost of Inaction, joka osoitti, miten suuria kuluja hormonitoimintaa häiritsevät aineet aiheuttavat Pohjoismaille.

Tanskan kuluttajaneuvoston osasto Forbrugerrådet Tænk Kemi, joka toimii kuluttajien "vahtikoirana" kemikaalialalla Tanskassa, on vuonna 2015 tehnyt tutkimuksen, jossa ilmeni, että yhteensä 327 testatusta tuotteesta joka viidennessä oli syöpää aiheuttavia tai hormonitoimintaa häiritseviä aineita.

Monet tutkijat ovat sitä mieltä, että hormonitoimintaa häiritseville ftalaa-teille ei ole turvallista alarajaa. Ratkaisevaa vaikuttaa pikemminkin olevan altistumisen ajankohta, ei aineiden määrä. Altistuminen sikiövaiheessa voi johtaa häiriöihin myöhemmin elämässä tai jopa seuraavassa sukupol- vessa.

Valiokunnan ehdotus

Valiokunta on laatinut kahdeksan konkreettista toimenpide-ehdotusta. Vii- si niistä on osoitettu Pohjoismaiden hallituksille ja kolme Pohjoismaiden ministerineuvostolle.

Ftalaattien kieltö (1. ja 2. että-lause)

On yleisesti tiedossa, että ihmiset altistuvat arjessa terveydelle haitallisille kemikaaleille. Lapset ja nuoret joutuvat kosketuksiin haitallisten kemikaa- lien kanssa aiempaa useammin lelujen, vaatteiden ja muiden tavaroiden kautta.

Uutta ei ole myöskään se, että tietyt ftalaatit, joita käytetään muun muas- sa muovin pehmentäjinä, ovat vaarallisia ja että niitä käytetään laajalti. On tiedetty jo vuosia, että etenkin ftalaatit DEHP, DBT, BBP ja DIBP ovat vaarallisia. On todisteita siitä, että nämä aineet ovat hormonitoimintaa häiritseviä ja voivat siten vaikuttaa merkittävästi esimerkiksi siemennes- teen laadun heikkenemiseen sekä siihen, että yhä useammalla vastasynt- tyneellä poikalapsella on sukupuolielinten kehityshäiriö.

Ftalaatteja käytetään lukuisissa tuotteissa, esimerkiksi maalissa, lakassa, kosmetiikkatuotteissa sekä muovin pehmentäjinä. Näiden aineiden käyttö on niin yleistä, että se on vaaraksi lasten terveydelle. Onneksi kuitenkin on jo olemassa vaarattomampia vaihtoehtoja näille neljälle ftalaatille. Eh- dotettu kieltö auttaisi osaltaan vähentämään vaarallisten aineiden käyt- töönottoa.

Neljä vaarallisinta ftalaattia eli DEHP, DBP, BBP ja DIBP ovat jo kauan ol- leet EU:n niin sanotulla vaarallisten kemikaalien ehdokaslistalla ja niitä koskee siten EU:n REACH-kemikaaliasetuksen säännöt tiedonvälityksestä. Tämä ei kuitenkaan estä aineiden käyttöä. Tavaraita voidaan siten edel- leenkin valmistaa ja tuoda maahan sillä edellytyksellä, että valmistaja tai maahantuoja tiedottaa tavarain sisältävän ehdokaslistalle kuuluvaa ainet- ta. Tämä ei turvaa väestön terveyttä.

Euroopan komissio on kesäkuussa 2015 päättänyt, että kyseiset neljä ai- netta tulee nyt kieltää tiettyjen vaarallisten aineiden käyttöä sähkölaitteis- sa koskevan nk. RoHS-direktiivin kautta, jotta niitä ei enää voida käyttää sähkölaitteissa vuodesta 2019 lähtien.

EU:n komissio on antanut kesäkuussa 2016 ehdotuksen kriteereiksi, joi- den avulla voidaan arvioida, ovatko kemialliset aineet hormonitoimintaa häiritseviä. Ensimmäinen että-lause kehottaa Pohjoismaiden hallituksia antamaan täyden tukensa sille, että EU-säädökset saadaan kuntoon. Ei ole kuitenkaan varmaa, että se onnistuu. Siksi toisessa että-lauseessa suositetaan, että mikäli EU-säädökset eivät ole tyydyttävät vuoden 2017 loppuun mennessä, Pohjoismaiden on oltava edelläkävijöitä Pohjoismaita

Pohjoismaiden neuvosto

A 1657/hållbart

Tekijä:
Kestävä Pohjola -valiokunta
Hyvinvointi Pohjolassa -
valiokunta

Käsittelijä:
Kestävä Pohjola -valiokunta

Dnro 15-00171-1

koskevien säädösten osalta (ks. myös seitsemäs että-lause juridisesta selvitystyöstä, joka koskee mahdollisuuksia asettaa kansallisia sääntöjä).

Pohjoismaiden neuvosto

Kemikaalit rakennustuotteissa (3. että-lause)

Ruotsin kemikaaliviranomaisen (KEMI) lausunnossa mainitaan, että Ruotsin hallitukselle ollaan parhaillaan laatimassa ehdotusta rakennustuotteista haihtuvien vaarallisten aineiden rajoittamisesta. KEMI on nyt jättänyt ehdotuksensa¹. KEMI:n raportin yhteenvedossa todetaan seuraavaa:

”Ehdotamme, että Ruotsissa otetaan käyttöön rakennustuotteiden terveydelle haitallisia kemiallisia aineita koskevat kansalliset raja-arvot. Säännöistä ehdotetaan samantyyppisiä muiden EU-maiden jo olemassa olevien sääntöjen kanssa, jotta voidaan minimoida kauppaesteet.

Ehdotamme, että kansalliset säännöt koskevat rakennustuotteita, joita käytetään lattia-, seinä- ja sisäkattorakenteissa. Tämä vastaa nykyisiä ja kehitteillä olevia sääntöjä Saksassa, Ranskassa ja Belgiassa. EU:n rakennustuoteasetuksessa tulee myös olemaan vaatimus siitä, että tuotteet on dokumentoitava niistä haihtuvien orgaanisten yhdisteiden (VOC) ja puolihaihtuvien orgaanisten yhdisteiden osalta (SVOC), jotta niitä saa myydä ja käyttää Ruotsin markkinoilla. Näiden uusien sääntöjen arvioidaan noudattavan täysin sekä rakennustuoteasetusta että EU:n kemikaalilainsäädäntöä.”

Tämän että-lauseen tarkoituksena on saada kaikki Pohjoismaat noudattamaan KEMI:n ehdotusta rajoittaa vaarallisia aineita rakennusmateriaaleissa, joiden kanssa lapset voivat joutua tekemisiin. Näin saataisiin aikaan paljon suurempi vaikutus ja siitä olisi hyötyä myös elinkeinoelämälle, koska saataisiin suuremmat markkinat rakennustuotteille, jotka eivät sisällä vaarallisia kemikaaleja.

Virallinen luettelo epätoivotuista kemikaaleista (4. että-lause)

Että-lause perustuu ehdotukseen, jonka Ranskan parlamentti esitti tammikuussa 2016 Ranskan ympäristöministerille. Kyseessä on järjestelmä, jonka avulla pyritään edistämään haitallisten kemikaalien käytön asteittaista lopettamista. On epäselvää, saako ehdotus tarvittavan parlamentaarisen tuen.

Kyse on suuressa määrin vapaaehtoisesta järjestelmästä. Siksi ehdotuksen ei katsota olevan ristiriidassa REACHin ja muiden EU-säädösten kanssa.

Lähtökohtana on virallinen luettelo epätoivotuista kemikaaleista. Ehdotuksen mukaan luettelon laatisivat ja sitä päivittäisivät ranskalaiset viranomaiset. Kyse voi olla *ChemsSecs SINin*² kaltaisesta listasta, joka jossain määrin kattaa REACHin ehdokaslistan. Tanskan ympäristöhallitus on laatinut listan epätoivotuista aineista (LOUS)³, joka on tarkoitettu valmistajien, tuotekehittäjien, sisäänostajien ja muiden toimijoiden ohjeistukseksi.

¹<http://www.kemi.se/en/global/rapporter/2016/report-4-16-hazardous-chemicals-in-construction-products.pdf>:

Hazardous chemicals in construction products – proposal for a Swedish regulation

² <http://chemsec.org/>. The International Chemical Secretariat er en NGO lokaliseret i Göteborg. Den har puliseret en liste som beskriver på hejemmeside som følger: The SIN (Substitute It Now!) List is a concrete tool to speed up the transition to a world free from hazardous chemicals. The chemicals on the SIN List have been identified by ChemSec as Substances of Very High Concern based on the criteria established by the EU chemicals regulation REACH.

³<http://mst.dk/virksomhed-myndighed/kemikalier/fokus-paa-saerlige-stoffer/listen-over-uoenskede-stoffer/>

A 1657/hållbart

Tekijä:

Kestävä Pohjola -valiokunta
Hyvinvointi Pohjolassa -
valiokunta

Käsittelijä:

Kestävä Pohjola -valiokunta

Dnro 15-00171-1

Ehdotus pohjoismaiseksi luetteloksi voitaisiin esimerkiksi laatia ehdotetussa "pohjoismaisessa osaamiskeskuksessa myrkyttömän arjen turvaamiseksi" (ks. 6. että-lause) ja siitä voitaisiin päättää ympäristöasiain ministerineuvostossa (MR-Miljö).

Ranskan ehdotukseen kuuluu myös se, että valmistajat voivat saada taloudellista tukea korvatakseen epätoivotut kemikaalit jollakin vähemmän vaarallisella aineella. Valmistajat voivat myös julkisesti ilmoittaa, etteivät he käytä epätoivottuja kemikaaleja. Lopuksi ehdotuksessa on vaatimus siitä, että valmistajien tulee tutkia, käyttävätkö ne luettelossa olevia tuotteita. Jos käyttävät, siitä pitää ilmoittaa viranomaisille (Ranskan ympäristöhallitus INERIS). Sääntöjen tulee koskea myös maahan tuotavia tuotteita, jotka sisältävät luettelossa olevia kemikaaleja.

Kilpailua vääristävän tuotannon lopettaminen (5. että-lause)

Tanskan työnantajajärjestö Dansk Industri (DI) suositteli Pohjoismaiden neuvostolle antamassaan lausunnossa, että ETA-maiden ulkopuolella tuotettujen kilpailua vääristävään ftalaattien tuontiin kiinnitettäisiin huomiota. Ftalaatit DEHP, BBP, DBP ja DIBP ovat REACHin ehdokasluettelossa siirtymässä REACHin "hyväksyttävien listalle". Tämä tarkoittaa, että niitä saa käyttää vain hyväksytyyn käyttöön.

Valmistajat, jotka tuottavat samaa tuotetta EU:n ulkopuolella, eivät tätä vastoin kuulu "hyväksyttävien tuotteiden listan" piiriin ja voivat näin ollen viedä EU:hun tuotteita, jotka sisältävät epätoivottuja kemikaaleja. EU:ssa toimivien valmistajien on löydettävä kielletyille kemikaaleille korvaavia tuotteita, jotka voivat olla kalliimpia. Sääntelyllä voi tämän vuoksi olla kilpailua vääristävä vaikutus. Toinen vaikutus on se, että kuluttajat joutuvat yhä alttiiksi maahantuotujen tuotteiden epätoivotuille kemikaaleille, minkä vuoksi ajateltua suojaa ei saavuteta.

REACH-asetuksen "rajoitusliite" (liite XVII) sääntelee kaikkia markkinoille saatettavia tuotteita, myös maahan tuotuja. Kemikaalien saaminen tähän luetteloon voi olla laaja prosessi. Jotta voitaisiin välttää se epäonnekas tilanne, että EU:n sisällä säänneltyjä kemikaaleja voidaan vapaasti tuoda maahan tuotavissa tuotteissa, on välttämätöntä, että "hyväksyttävien listalla" olevat aineet ovat samanaikaisesti myös "rajoitusliitteen" listalla.

Että-lauseen mukaisesti Pohjoismaiden hallituksille suositetaan, että ne toimivat EU:n lainsäädännön muuttamiseksi ja pyrkivät toimillaan välttämään tilannetta, jossa EU:n/ETA:n alueella säänneltäviä kemikaaleja voidaan tuoda vapaasti ETA-alueen ulkopuolisista maista tuotavissa tuotteissa.

Yhteispohjoismainen osaamiskeskus myrkyttömän arjen turvaamiseksi (6. että-lause)

Kemikaaliala on monitahoinen ja osaaminen on puutteellista. Sekä Ruotsissa⁴ että Tanskassa on ryhdytty toimenpiteisiin kemikaaleja koskevan tiedon keräämiseksi ja välittämiseksi niin valmistajille ja kuluttajille kuin tutkijoillekin. Osaamiskeskuksen tarkoituksena on paitsi antaa tietoa vaarallisista kemikaaleista, myös kertoa saatavilla olevista paremmista vaihtoehtoista. Sen tulee kohdentaa toimintansa teollisuuteen sekä kuluttajajärjestöihin ja kuluttajille suunnattuihin tiedotuspalveluihin. Pohjoismaiden ministerineuvostolla on jo olemassa kemikaalityöryhmä sekä laaja asiantuntijaverkosto, joita pohjoismainen osaamiskeskus voi hyödyntää. Pohjoismaisen osaamiskeskuksen tarkoituksena ei ole korvata kansallisia toimenpiteitä vaan toimia tukiorganisaationa, johon tietoa kerätään ja josta sitä jaetaan kansallisten laitosten käyttöön. Uutta pohjoismaista laitosta ei

⁴ Ks. esim. <http://www.regeringen.se/artiklar/2016/05/regeringen-satsar-pa-en-giftfri-miljofor-barnen-och-var-halsa/>

Pohjoismaiden neuvosto

A 1657/hållbart

Tekijä:
Kestävä Pohjola -valiokunta
Hyvinvointi Pohjolassa -
valiokunta

Käsittelijä:
Kestävä Pohjola -valiokunta

Dnro 15-00171-1

tarvita. Tehtävät voidaan sijoittaa olemassa olevaan pohjoismaiseen laitoon, kuten Pohjoismaiseen hyvinvointikeskukseen, tai voidaan perustaa pohjoismainen yhteistyöorganisaatio, joka kytketään olemassa olevaan kansalliseen organisaatioon, kuten Ruotsin KEMIin.

Pohjoismaiden neuvosto

Kansallisten sääntöjen juridiset edellytykset (7. että-lause)

Mielipiteet jakautuvat keskusteltaessa mahdollisuudesta asettaa kansallisia sääntöjä kemikaalien ja hormonitoimintaa häiritsevien aineiden käytölle sellaisissa tilanteissa, missä EU:n säännöstö arvioidaan puutteelliseksi. Ruotsin kemikaaliviranomainen (KEMI) perustelee raportissaan sitä, että mikäli aineita ei ole säännelty REACHin kautta, valtiolla on mahdollisuus säännellä niitä. Tanska joutui vuonna 2013 ristiriitaan EU:n komission kanssa neljän ftalaatin⁵ sääntelystä ja päätti vuonna 2014, ettei se jatka kansallista sääntelyä komission huomautusten johdosta. Koska Pohjoismaiden toimenpiteiden juridisista edellytyksistä ollaan monta mieltä, tarvitaan pohjoismaista selvitystä, jota Pohjoismaiden ministerineuvosto, Pohjoismaiden neuvosto ja kansalliset viranomaiset voivat hyödyntää tulevaisuuden kemikaalipolitiikkaa laatiessaan. Taaksepäin katsottuna EU on ollut hidas reagoimaan uuteen tietoon kemiallisten aineiden vaaroista. Yksi selitys tähän voi olla se, että kemikaaliteollisuuden edunvalvonta on Brysselissä hyvin kattavaa. Sen odotetaan jatkuvan. Siksi voi olla ajankohtaista ottaa tulevaisuudessa kansallinen sääntely käyttöön, ellei EU-järjestelmä toimita ratkaisuja, jotka suojelevat lapsia ja kuluttajia vaarallisilta kemikaaleilta.

A 1657/hållbart

Tekijä:
Kestävä Pohjola -valiokunta
Hyvinvointi Pohjolassa -
valiokunta

Käsittelijä:
Kestävä Pohjola -valiokunta

Dnro 15-00171-1

Joutsen-ympäristömerkki (8. että-lause)

Ympäristömerkki Joutsen on yksi kuluttajien parhaista aseista suojautua vaarallisia kemikaaleja vastaan. Joutsen-merkin käytön kriteereitä päivitetään jatkuvasti. Tämä on tärkeää, ja että-lauseella tuetaan tämän jatkumista. Pohjoismainen osaamiskeskus myrkyttömän arjen turvaamiseksi (6. että-lause) tulee helpottamaan Joutsen-merkkiä reagoimaan nopeasti kemikaaleista saatavaan uuteen tietoon.

Lausunnot

Tämä ehdotus on vuonna 2015 lausuntokierrokselle lähetetyn ehdotuksen tarkistettu versio. Vastaukset saatiin 18 pohjoismaiselta organisaatiolta. Suurin osa vastauksista sisälsi kriittisiä kommentteja senhetkiseen ehdotukseen. Asia on monimutkainen ja lausunnot auttoivat selvittämään joitakin näkökulmia. Siksi alkuperäinen ehdotus on käyty kriittisesti läpi, ja prosessin tuloksena syntyi tämä ehdotus.

Tukholmassa 27. syyskuuta 2016

Christian Poll (ALT)

Elín Hirst (Sj.)

Hanna Kosonen (kesk.), puheenjohtaja

Irene Johansen (A)

Jan Erik Messmann (DF)

Jan Lindholm (MP)

Karin Gaardsted (S), varapuheenjohtaja

Knut Storberget (A)

Mika Lintilä (kesk.)

Róbert Marshall (Björt framtíð)

Staffan Danielsson (C)

Susanna Koski (kok.)

Suzanne Svensson (S)

Sylvi Graham (H)

Thomas Finnborg (M)

⁵ Kyse on seuraavista aineista: DEHP, BBP, DBP ja DIBP